

—Quænam sunt Tridentini regulæ circa litis contestationem?

R. «Admonet dehinc Sancta Synodus tam ordinarios quam alios quoscumque iudices, ut terminandis causis, quanta fieri poterit brevitate, studeant; ac litigantium artibus, seu in litis contestatione, seu alia parte iudicii differenda, modis omnibus, aut termini præfixione, aut competentia alia ratione occurrant.» (Sess. XXV, cap. 10). Mt.

—Dantur fixa et determinata temporis spatia (vulgo *plazos, términos*), ad processus evolutiones?

R. N. Concilium enim noluit nec formulis nec angustia temporis iudices ecclesiasticos auxiliaresque eorum premi, sed spatium dedit intra quod lites finirentur, his verbis: «Causæ omnes, ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, etiamsi beneficiales sint, in prima instantia coram ordinariis locorum dumtaxat cognoscantur, atque omnino, saltem infra biennium a die motæ litis, terminentur.» (Sess. XXIV, cap. 20). Vide lect.

—Sunt etiam aliqua causæ civiles speciatim ordinariis commissæ?

R. Af. Juxta mentem Ecclesiæ et Decretalium «in civilibus causis mercedum et miserabilium personarum clerici sæculares aut regulares extra monasterium degentes quomodolibet exempti etiamsi certum iudicem a Sede Apostolica deputatum in partibus habeant; in aliis vero, si ipsum iudicem non habuerint, coram locorum ordinariis, tanquam in hoc ab ipsa Sede delegatis, conveniri, et jure medio ad solvendo debitum cogi et compelli possint; privilegiis, exemptionibus, conservatorum deputationibus, et eorum inhibitionibus adversus præmissa nequaquam valituris.» (Sess. VII, cap. 14).

LECTIO CIV.

DE ECCLESIASTICO JUDICIO IN CAUSA CRIMINIS SEU CRIMINALI.

—Quotuplices sunt causæ criminales?

- R. 1.º Sunt majores, et minores.
2.º Ecclesiasticæ, sæculares, vel mixtæ.
3.º Immunes, et non immunes.
4.º Graviore, graves, et leves.
5.º Contra Episcopos, contra clericos, et contra laicos.
6.º Reservatæ, et ordinariæ.

—Quæ causæ dicuntur mere ecclesiasticæ?

R. Quæ de rebus ecclesiasticis et spiritualibus tantum tractant, et in quibus Ecclesia tantum cognoscit toto in orbe terrarum, nec pendent a relationibus Ecclesiam inter et Statum: v. g., violatio sigilli sacramentalis, simonia, sacrorum abusus vel irrita ordinatio. Hæc omnes immunes sunt; nec possunt ad sæculares iudices trahi.

—Quæ dicuntur mixtæ?

R. Quæ ab utroque iudice cognoscuntur, non vero preventive, sed ad invicem, lædunt enim et Ecclesiam et Statum: v. g., homicidium a clerico patratum, perduellionis delictum, seu rebellio contra principem. In his sæcularis potestas clericum detinet; nec fori privilegio gaudet, qua de causa non immunes sunt.

—Possunt hæc causæ criminales contra laicum quoque iniri, et etiam cognoscente sæculari iudice?

R. Af. Ut patet in casu bigamiæ, sacrilegii, et etiam hæresis et apostasiæ; quin a sæculari iudice hoc impediri possit, has enim causas jure proprio habet Ecclesia.

—Potest ergo delictum mixtum duplici pœna puniri?

R. Af. Est enim duplex vulnus et contra Ecclesiam et contra Rempubicam, ideoque duplici medella et reparatione utendum: sicuti enim qui feбри intus laborat, et extus in carne vulnus habet, medico utitur et quirurgo, sic Status et Ecclesia injurias contra se patratas medentur. Attamen aliquando Ecclesia in atrocissimis vix reum insequitur, præsertim cum hic capite plectendus est, quid

enim ultra? In hoc casu potius reum protegit et ad meliorem frugem trahit, quod in ea semper præcipuum est.

—Quæ erga has causas mixtas regula?
R. Attendenda est delicti natura. Hinc omnia delicta mixta ad utriusque potestatis forum pertinent.

2.º Pendendæ et examinandæ relationes Ecclesiam inter et Rempubicam. Sic: v. g. Hæresis et apostasia in Hispania sunt delicta mixta, et ab utroque iudice puniuntur: non ita in Gallia et Germania, cum ibi sit cultuum pluralitas, quam *libertatem* vocant.

3.º In his mixtiformi si iudex secularis non insequatur, attamen non ideo ecclesiasticus a prosequendo criminali iudicio cessabit.

—Ubi invenitur divisio causarum graviorum et minorum?

R. In Sess. XXIV, cap. 5, cum de causis Episcoporum Tridentina Synodus tractat, ait enim: «Causæ criminales *graviores* contra Episcopos, etiam hæresis, quod absit, quæ depositione aut privatione dignæ sunt, ab ipso tantum Summo Romano Pont. cognoscantur et terminentur.»

Ex quo apparet eas causas esse mere ecclesiasticas, majores, graviores et reservatas.

—Hæc disciplina nova erat?

R. N. Jam enim ante Tridentinum hæc causæ ad Sanctam Sedem ferebantur; quin et ipsa S. Syn. antea dixerat: «Causæ Episcoporum, cum pro criminis objecti qualitate comparere debeant, coram Pontifice Max. referantur, ac per ipsum terminentur.» (Sess. XIII, cap. 8). Mt.

—Potest vero Rom. Pont. harum causarum cognitionem delegare?

R. Af. Ait enim S. Syn.: «Quod si ejusmodi sit causa, quæ necessario extra Romanam Curiam sit committenda, nemini prorsus ea committatur, nisi Metropolitanis, aut Episcopis, a Beatissimo Papa eligendis.» (Sess. XXIV, cap. 5). Mt.

—Quomodo fieri debet hæc delegatio?

R. «Hæc vero commissio, et specialis sit, et manu ipsius SS. Pontificis signata, nec umquam plus his tribuat, quam ut solam facti instructionem sumant, processumque

conficiant, quem statim ad Romanum Pontificem transmittant; reservata eidem Sanctissimo sententia definitiva. Cætera alias sub fel. rec. Julio III, super his decreta, et necnon, Constitutio sub Innocentio III, in Concilio generali, quæ incipit:—*Qualiter, et quando*; quam sancta Synodus in præsentem innovat, ab omnibus observetur.» (Ib.) Mt.

—Quænam sunt ea quæ decreta fuere ab ipsa S. Syn. Julii III tempore?

R. Præter reservationem Sanctæ Sedi confirmatam (supra ex cap. 8. Sess. XIII) injunxit etiam alia circa Episcoporum citationem et qualitates testium in eorum causis.

—Quid de Episcoporum citatione?

R. «Quoniam vero subditi Episcopo, tametsi jure correpti fuerint, magnopere tamen eum odisse, et tamquam injuria affecti sint, falsa illi crimina objicere solent; ut, quoque pacto possint, ei molestiam exhibeant, cujus vexationis timor plerumque illum ad inquirenda et punienda eorum delicta segniorem reddit: idcirco, ne is magno suo et Ecclesiæ incommodo gregem sibi creditum relinquere, ac non sine episcopalis dignitatis diminutione vagari cogatur, ita statuit, et decrevit: Episcopus, nisi ob causam, ex qua deponendus, sive privandus veniret, etiam si ex officio, aut per inquisitionem, seu denuntiationem, vel accusationem, sive alio quovis modo procedatur, ut personaliter compareat, nequaquam citetur, vel moneatur.» (Sess. XIII, cap. 6).

—Quid vero de testibus?

R. «Testes in causa criminali ad informationem, vel indicia, seu alias in causa principali contra Episcopum, nisi contestes, et bonæ conversationis existimationis et famæ fuerint, non recipiantur; et si odio, temeritate, aut cupiditate aliquid deposuerint, gravibus pœnis mulctentur.» (Ib. cap. 7). Mt.

—Quid vero ista Innocentiana decretalis *Qualiter et quando*, a S. Syn. laudata?

R. Continentur in tit. 1.º, libri V Decretalium cap. 24, ex Lateranensi Concilio deprompta, ubi probatur Ecclesiæ ad judicandum et superiores et subditos potestas et pericula in causis Prælatorum expenduntur: «Ideo Sancti

Patres... voluerunt providere Prælati, ne criminarentur injuste, ut tamen caverent, ne delinquerent insolenter, contra morbum utrumque invenientes congruam medicinam; videlicet, ut criminalis accusatio, quæ ad diminutionem capitis (id est, degradationem) intenditur, *nisi legitima præcedat inscriptio, nullatenus admittatur*. Sed cum super excessibus suis quisquam fuerit infamatus, ita ut jam clamor ascendat, qui diutius sine scandalo dissimulari non possit, si fuerit gravis excessus, etsi non degradationis scrupulo, ad inquirendum et puniendum ejus excessus, non ex odii fomite, sed charitatis procedatur detur ab ordine, ab administratione tamen amoveatur omnino... Debet igitur esse præsens is contra quem facienda est inquisitio, nisi per se contumaciam absentaverit: et exponenda sunt ei illa capitula, de quibus fuerit inquirendum, ut facultatem habeat defendendi seipsum. Et non solum dicta, sed etiam nomina ipsa testium sunt ei, ut quid, et a quo sit dictum appareat, publicanda: nec non exceptiones et replicationes legitimæ admittendæ, nec per suppressionem nominum infamandi, per exceptionum vero exclusionem, deponendi falsum, audacia præbeatur.

—Ad corrigendos itaque subditorum excessus, quid facere debet Prælati?

R. *Etsi tribus modis possit procedi, per accusationem videlicet, denuntiationem, et inquisitionem eorum*, ut tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela, ne forte per leve compendium ad grave dispendium veniatur; sicut *accusationem legitima præcedere debet inscriptio, sic et denuntiationem charitativa admonitio, et inquisitionem clamorosa insinuatio prævenire*: illo semper adhibito moderamine, ut juxta formam judicii, sententiæ quoque forma dictetur.» (Ib.)

Ex quo apparet eas causas esse mere ecclesiasticas, graviores, majores et reservatas.

—Quis cognoscit in causis minoribus Episcoporum?

R. «Minores vero criminales causæ Episcoporum in Concilio tantum provinciali cognoscantur, et terminentur, vel a deputandis per Concilium provinciale.» (Sess. XXIV, cap. 5).

—Quis hodie in his causis cognoscit cum provincialia Concilia desueverint?

R. Ad Sacram Concilii Congregationem interpretum recurratur.

—Cujus est cognoscere causas criminales seu clericorum seu laicorum in prima instantia?

R. Solius Episcopi ex Tridentini jam citatis verbis. Ad hæc causæ matrimoniales et criminales, etc. (Sess. XXIV, cap. 20. Vide supra. Lect. CII, fol. 495.

—Potest hac jurisdictio tolli Episcopis a Nuntiis vel in Hispania a Tribunali Rotæ?

R. Neg. Ut patet ex verbis Concilii jam citatis in lect. VII, fol. 33, cum de Legatis Apostolicis. (Sess. XXIV, cap. 20)

In Hispania vetitum est etiam tribunali Rotæ lege 4.^a tit. V, lib. II, Noviss. Recop.: quid etiam nec *ad effectum* videndi causas advocare ipsi permittitur.

—Biennii spatium etiam in criminalibus ad finiendas causas intelligitur?

R. Af. Concilium enim ait (Sess. XXIV, cap. 20.) «Causæ omnes ad forum ecclesiasticum..... infra biennium a die motæ litis terminentur.» Ergo et criminales. V. Lect. præcedentem, fol. 502.

—Potest iudex ecclesiasticus uti censuris contra contumaces in prosecutione judicii?

R. Af. «In causis quoque criminalibus, ubi executio realis, vel personalis, ut supra, fieri poterit, erit a censuris abstinendum: sed, si dictæ executioni facile locus esse non possit, licebit iudici hoc spirituali gladio in delinquentes uti; si tamen delicti qualitas, præcedente bina saltem monitione, etiam per edictum, id postulet.» (Sess. XXV, cap. 3).

—Licet Episcopo procedere contra alienos clericos ex privilegio?

R. N. Nam ut habet Concil.: «Præterea, quia nonnulli, quorum etiam aliqui veri sunt Pastores, ac proprias oves habent, alienis etiam ovibus præesse quærent, et ita alienis subditis quandoque intendunt, ut suorum curam negligant; quicumque, etiam Episcopali præditus dignitate,

qui alienos subditos puniendi privilegium habuerit, contra clericos sibi non subditos, præsertim in sacris constitutos, quorumcumque etiam atrocium criminum reos, nisi cum proprii ipsorum clericorum Episcopi, si apud Ecclesiam suam resederit, aut personæ ab ipso Episcopo deputandæ interventu, nequaquam procedere debeat: alias processus, et inde secuta quæcumque viribus omnino careant.» (Sess. XIV, cap. 8).

—Innovavit Concilium modum procedendi in criminalibus?

R. N. Sed integrum iudicium reliquit juxta juris communis et Decretalium regulas.

—Quotuplici modo iudicium in iure communi?

R. Per accusationem, denuntiationem et inquisitionem, ut patet ex supra laudato Lateranensi canone, ubi potiora quæ de processu criminali scienda sunt, continentur.

—Quid de cæteris processus seu causæ partibus, citatione probationibus et sententiis?

R. Regulæ sequuntur quæ pro civilibus causis expediendis datæ sunt.

—Quod temporis spatium ad appellandum datur?

R. Decem dierum sicuti pro civilibus.

—Quod tempus pro remissione appellationum?

R. Vide infra cum de appellationibus; et etiam modum procedendi contra canonicos capitulorum exemptorum, quamvis hæc apud nos penitus abolita fuerint.

—Quodnam est primum criminalis processus exemplar?

R. Ipsum quod Deus induxit contra primos parentes (Genes. 3, v. 5), in quo continentur omnes iudicii criminalis essentielles partes et forma.

LECTIO CV:

DE CAUSIS MATRIMONIALIBUS, ET ETIAM NULLITATIS PRO-FESSIONIS.

—Causæ matrimoniales sunt ecclesiastici fori?

R. Af. Canon XII, Sess. XXIV sic ait: «Si quis dixerit causas matrimoniales non spectare ad iudices ecclesiasticos; anathema sit.»

—Causæ matrimoniales reputantur inter graves?

R. Af. Qua de causa relinquuntur Episcopo, non archidiaconi nec vicariis, nisi ex speciali delegatione, ut patet ex verbis Tridentini: (Sess. XXIV, cap. 20). «Ad hæc, causæ matrimoniales et criminales, non decani, archidiaconi, aut aliorum inferiorum iudicio, etiam visitando, sed Episcopi tantum examini et jurisdictioni relinquuntur; etiam si in præsentem inter Episcopum et decanum, seu archidiaconum, aut alios inferiores super causarum istarum cognitione lis aliqua in quacumque instantia pendeat.»

—Causæ matrimoniales computantur inter civiles vel inter criminales?

R. Potius videntur criminales, vel iis assimilantur: aliquando tamen civiliter aguntur et ideo speciales seu mixtæ censentur.

—Sequitur in illis sæcularis procedendi modus ex Lege civilium iudiciorum (vulgo *ley del Enjuiciamiento civil*)?

R. N. Nam sacramentales sunt et omnino ecclesiasticæ: deinde defensor matrimonii sæculari lege ignotus est, proinde necessario alius sequendus est in procedendo modus, nam in machina ubi est alius motor ibi etiam est alius motus.

—Attamen in pluribus regionibus causæ matrimoniales apud sæculares iudices videntur?

R. Videntur ad civiles effectus, non vero ad validitatem Sacramenti, ejusque consecratoria. In Hispania, ex catholi-

cis nostris et antiquissimis (1) legibus, causarum matrimonialium cognitio penes iudices ecclesiasticos habetur.

2.º Tales iudices et eorum imperantes vel catholici sunt vel acatholici. Si fideles non sunt quid mihi de his qui foris sunt iudicare? Si catholici, dies erit quo rationem reddent illi qui dixit: «*Ego iudicantes iudicabo.*»

—Quomodo iniuntur causæ matrimoniales?

R. Eo modo quo criminales, nempe, per accusationem libello oblatam, per denuntiationem, et per inquisitionem (*de officio*) cum clamorosa vox scandalum denuntiat.

—Quid in libello penitur?

R. Vel declaratio nullitatis matrimonii, si advit impedimentum dirimens, vel merum divortium, id est separatium quo ad thorum et habitationem, vel ex delicto, vel sævitia qualificata aut aliis causis quæ iure communi taxantur.

—Sancta Syn. statuit aliquid speciale ad causas matrimoniales prosequendas?

R. N. Sed iuxta ea quæ de iure communi ad alias causas præscripta erant, earum cognitionem et processum sequendos reliquit.

—Institutio defensoris in causa matrimonii posterior est.

—A quo inductus fuit hic matrimonii Defensor?

R. A Benedicto XIV in Bulla «*Dei miseratione*» lata die 29° Novembris anni Incarnat. Dom. 1741; de quo vide quæ dicta sunt in Lect. XXVIII, fol. 134.

—Quid «ad officium autem defensoris matrimoniorum huiusmodi, ut supra electi, spectabit?»

R. «In iudicium venire, quotiescumque contigerit, matrimoniales causas super validitate, vel nullitate coram legitimo iudice disceptari, eumque oportebit in quolibet actu iudiciali citari, adesse examini testium, voce, et scriptis matrimonii validatem tueri, eaque omnia deducere, quæ ad matrimonium sustinendum necessaria censebit. (Ib.)»

(1) Concil. Eliber. ante pacem Constantini, impedimenta matrimonialia instituebat: necessum ergo erat ut in eis iudicarent ecclesiastici iudices cum eorum observantia non a civili potestate penderet. Concil. Coyacense vocat ad iudices ecclesiasticos *sanguine mixtos* etc. Vide supra.

—Defensoris huiusmodi persona tamquam pars necessaria ad iudicii validitatem censetur?

R. Af. «Semperque adsit in iudicio sive unus ex conjugibus, qui pro nullitate matrimonii agit, sive ambo, quorum alter pro nullitate, alter vero pro validitate in iudicium veniant. Defensor autem, cum ei munus huiusmodi committitur, iuramentum præstabit fideliter officium suum obeundi, et quotiescumque contigerit, ut in iudicio adesse debeat pro alicujus matrimonii validitate tuenda, rursus idem iuramentum præbebit: quæcumque vero, eo non legitime citato, aut intimato, in iudicio peracta fuerint, nulla, irrita, cassa declaramus.»

—Quid in appellatione defensor matrimonii præ oculis habere debet?

R. «Si a iudice pro matrimonii validitate iudicabitur, et nullus sit qui appellet, ipse etiam ab appellatione se abtineat; idque etiam servetur, si a iudice secundæ instantiæ pro validitate matrimonii fuerit iudicatum, postquam iudex primæ instantiæ de illius nullitate sententiam pronuntiaverat; sin autem contra matrimonii validitatem sententia feratur, defensor inter legitima tempora appellabit adhaerens parti, quæ pro validitate agebat; cum autem in iudicio nemo unus sit, qui pro matrimonii validitate negotium insistat, vel si adsit, lata contra eum sententia, iudicium deseruerit, ipse ex officio ad superiorem iudicem provocabit.» (Ib.)

—Potest fiscalis constitui in defensorem matrimonii?

R. Hanc praxim non probari a viris doctis fertur, rationibus adductis in citato loco (fol. 134), et ex aliis.

—Datur etiam defensor in causis nullitatis professionis regularis?

R. Af. Et inductus fuit ab ipso Benedicto XIV, in Bulla «*Si datam hominibus fidem,*» anno 1748.

—Quibus rationibus ad hoc inductus fuit?

R. «Quemadmodum vero in citata constitutione nostra quæ incipit *Dei miseratione*, decrevimus, ut in singulis diocesis ab ordinario deputari deberet aliquis probitate ac doctrina commendatus, cujus officium esset in causis matrimonialibus in iudicio stare pro validitate matrimo-